מחשבות נאמנות.

ברלין, תרנ"א.

Verlag von C. Boas Nachf.

BERLIN 1891.

Very rare. —
unknown to all bibliogr.

מחשבות נאמנות

נעתק על ידי לשכת הסופרים (ביבליוגרפישס בירו) בברלין.

ברלין, תרנ״א.

Verlag von C. Boas Nachf.

התמלא הכנסיה בתמונתה היום את תעודתה: להרחיב את פעולת והתפשטות הנצרות? האם תשיג את מטרתה: לאסף ולהאיר?

אנכי אומר: לא, ואומר רק את זאת אשר אלפי אלפים יחשבו — אחדים ירגישו ברור, ואחרים רק ידמו.

ומאין „הלא" הזה? — מן הנסיון האמתי, כי הכנסיה לא תלמד אותנו את האמת, באמרה כי ישוע הנצרי היה אֱלֹהַ, ובבקשה ממנו אי אפשרות, בדרשה כי נאמין „בישוע הנצרי אל אמת אשר נולד מאת האב לנצח".

ולמען הראות כי הכנסיה תדרוש כזאת, ועל פי ההשקפה הזאת יתכנסו כל הנוצרים תחת כנפי כנסיה אחת גדולה — הנצרות — בתמונתה הטהורה והאמתית אי מזויפת — אקח את עטי בידי.

מה היא הכנסיה? — „תכונה" והנה אחדים אומרים „אלהית" ואחרים אומרים „אנושית"; — אנכי אסכים לדברי כלם, על כל החוג אשר תועיל הכנסיה להרחיב את הדת, תמלא את תעודתה האלהית, וכל יתר פעולותיה אנושיות הנה: „חשוב אלהית ופעל אנושית" — יותר לא יכלו עשות גם אלה, אשר בראשית בראו את הכנסיה, בנוה, השחיתוה ושבחוה, עד אשר באה עתה אלנו בתמונותיה השֻׁנות.

אכן לא כן היא הדת — הנצרות.

הדת איננה תכונה, בשם דת אבין את שמירת הניצוץ האלהי, אשר תוך כל אדם הנהו מן הטבע, „האלהים יצר את

האדם בצלמו״ ויען כי האל הוא האהבה, לכן גם הניצוץ האלהי אשר בתוכנו הוא זרעון האהבה.

כל אשר יתן לכבות את הניצוץ אשר בקרבו ישאר באין דת, ובאין אלהים. כל אשר יתן לבעור את הניצוץ הזה בקרבו, הוא יאיר ויחם, על כל אופן, בעת אשר יופח, לומר, אם יעירוהו אחרים לעשות מעשה חסד ופעולת אהבה; אם ידעך מעט, לא קר ולא חם לא חושך אף גם אור אין לו, ועל כל אופן לא למכשל אחרים, ולפעמים גם להועיל.

אכן כל אשר יפח את ניצוצי האהבה אשר בקרבו, והיו לשלהבת בוערה, הוא יאיר ויחם. ככל אשר תגדל השלהבת בקרבו, כן יוסיף להתקרב אל האלהים, ע״י כל רגש אהבה יגלה לו יותר עצם האל, ע״י כל פעולת אהבה יתאמץ רעיון האל בקרבו, ובתמונה קלה ומובנת מאד, תתיצב נגדו תמונת עצם האהבה, ויבין כי ״אהבת האל בלי סוף״, אז יבין כי אהבה כזאת תשב גם בקרבו — ואז ברב שמחה יכנה עצמו בשם ״בן אלהים״.

כן היא השקפתי על הדת.

והנצרות? היא דת, היא דתי, היא דתך קורא נכבד, — היא הדת אשר את ישוע הנצרי למיסדה נדע, באשר הגיד לנו איך נבאר ואיך נקיים את עשרת הדברים, אשר צוה המחוקק משה. משה קבע את רצון האלהים ע״י חוק וישוע הנצרי קבע את רצונו בגלותו את הכרת עצם האל ״האל הוא האהבה״ ויגד לנו איך יעשה. ״אתם שמעתם כי הֻגד אל הזקנים, אך אנכי אגיד לכם״. הדברים האלה אינם הסתרה, רק מלואים; ובאשר נראה ע״י הפעולה כי דברי המלואים נכונים ונאמנים, לכן נאמר כי הנצרות היא הדת הנכונה.

את מטיף הדת אשר הגיענו אל הדת הנכונה וההשתלמות הזאת, ואשר הביא לנו את תשועת נפשנו נקרא בשם מושיענו; תורותיו הנאמנים לנו נקרא בשם אונגליון, ונשבע — לחשבם כמו אל, גם בלעדו. רק אל אחד יש לנו, הוא אבינו וגם אבי

ישוע הנצרי, אך לא כאשר תלמד לנו הכנסיה, כי רק על ידו היה לאב; אב כלנו הוא ע"י עצמו.

האל המיוחד הזה, דר בלב כל איש: ביתו הוא האנושיות' האנושיות אשר תכיר אותו, ותראה התגלותו בדברי האהבה של המושיע, תתפלל לו ברוח ובאמונה.

הדת היא מושג כללי, הנצרות מושג פרטי; הכנסיה היא תכונה, ואם כי רעיונה הוא רעיון אלהי, אך מידי אדם נוצרה. וכל ההנחות האלה לא באו להוציא את דברי כתבי קדם, המקבצים את המושגים דת, נצרות וכנסיה תחת הרגש אחד. המטרה הכללית הוא הדת, הפרטית היא הנצרות, והכנסיה היא הממוצע בין שתיהן. אך ממוצע, אשר במצבו עתה מועיל אך מעט. —

ואיככה?

זאת ידוע אצל כל אדם מתבונן, כי מטרת הכנסיה היא לאמן ולגדל את האדם ליראת אלהים, ולהעיר את האדם ללכת בדרכי הנצרות, ורק לזאת הויתה. אך לא נתבונן עתה, איך ועל איזה הדרך לה לעשות את זאת.

את חק החינוך הזה נדע, כי אין לבקש מאת איש אי אפשרות; אם יעשה כזאת לחלשי הרוח, כמו לחסרי בינה ונערים, יבולבל בזה מושג "ההכרח" "והיכולת" "צווי" "ורצון" "חיוב" "והיתר". — אכן, אם יבקש האמן כזאת בחזקה, מאת איש יודע ומתבונן, יכריח אותו בזה, לבלי הקשב בקולו, לומר, למרוד בו, ויגרה אותו להפרד ממנו. "ההתבוננות העצמית" היא הכח האחד אשר על ידו יוכל האמן לפעול על חניכיו.

והנני מחליט כי הכנסיה תבקש ממנו אי אפשרות, בבקשה שנאמין כי ישוע הנצרי היה אלהים.

אוכל להאמין רק את הדבר אשר יתואר לפני בתמונה מובנת, או אם איש אמת יברר לי כזאת.

באלהים אוכל להאמין; כי יתגלה לפני בכל יום ובכל שעה,

ואראה אותו בקרבי בתמונה מובנת, הוא יתראה לפני עצם אחד רב אונים ויודע כל. וכן יתראה לכל איש. אך למרות זה תעיק הכנסיה על דמיוננו, כי יאמין באל משולש האחדות, דמיון אי מובן, האם תקל לנו הנצרית ע״י מושג ערוב זה להשיג את דרך האושר?

האלהים יתגלה לפני בתולדות התבל, ובכל מקרה יומי אשר יקרני; הוא תגלה תוך כל אדם, ובעדי התגלה באופן גלוי במאד תוך ישוע הנצרי, תוך האדם אשר הניצוץ האלהי להט בקרבו באופן נעלה במאד, והוא היה הראשון אשר הורה לנו את עצם האלהים, ויקרא אותו בשם „האהבה״, ויורנו איך ללכת בדרך האור והאמת.

אאמין גם כי האדם הזה היה חי, הלא אראה בכל יום כי ישנם אנשים עלי תבל, גם אאמין כי הוא דבר את הדברים האלה או כמו אלה אשר ספרו לנו בספרי ברית החדשה, כי כל אלה אפשריים המה, ואנכי אאמין בדברים אפשריים, אם אין לי טעם מיוחד לכחש בהם.

גם אוכל להאמין בתחית הנפש, וגם יש לי מזה דמיון ברור, כי ברגע ימות גוי, ונפשי תעזב את בית חמרה. איך אוכל להתרועע עם רוח אהובי? הלא הרוח הזה הוא מין עצם, הוא ירגיש בודאי את כל אשר עשה ואת אשר היה, כל מעשיו יבואו לפניו, כל טוב וכל רשע אשר עשה עלי אדמות. ולא רק פעולותיו תתבררנה שמה, כ״א גם מחשבותיו, כי בכל הרגש אלהי, מחשבה למעשה תצטרף.

אם ההתבררות הזאת תביא אל הנפש רגשות גיל ושמחה, אזי בשמים הנה; ואם הרגש ענוי תביא לה, אזי כבשאול הנה, את זאת יבין כל אדם; ואם יתבונן בזה יוכל להאמין, יען כי ירגיש זאת. ובעבור תחית הנפש הזאת, ושמים ושאול האלה, איננו מוכרחים לאמר דוקא כי ישוע הנצרי היה אלהים.

את אל מות הנפש יוכל כל אחד לתאר לפי כח בינתו והרגל התבוננותו האחד רחוק והשני קצר, וזה הוא „הנצח״.

על כל אופן יקשר אורך תחית הנפש. עם כח תנועתה עלי אדמות, זאת היא חובתנו פה בארץ, ונמלא אותה ע"י התדבקותנו עם האלהים, ההתדבקות הזאת היא אשר תתן לנו גם פה בארץ, את הטעם ראשון של השמים והשאול. נקבץ כל אלה במאמר קצר "הננו מרגישים". אך ההרגש הזה איננו צריך לחזיון חטאת הירושה החסד והגאולה, כי לא לעזר הוא, וקרוב הוא לקהות את ההרגש מלחדדו.

אראה כי מין עצם, רוח, לומר, אלהים ברא את התבל, וכן אדע כי "הוא" ברא גם את האדם; אך כי הרוח, לומר, אלהים הזה הוליד אדם, הוא בלי-מה, ואת זאת אאמין לפי רצון הכנסיה; רצונה כי אאמין שישוע הנצרי נהיה לאדם, ע"י סיבה אחרת מאשר נהיינו אנחנו, הדבר הזה אי אפשר; וכן אי אפשר להאמין כי איש מת הקיץ לתחיה, וכן אי אפשר להאמין כי ירד עב משמים, וישא את האדם אל על.

וכן לכל המקרים אשר יספרו בספרי ברית החדשה, כי השמים נפתחו, וכל צבא המרום נגשו אל הרועה, וכי המושיע הלך על הים, וכל יתר הנפלאות לא אובה להאמין. והנני מחליט כי כל הנפלאות, לומר, הדברים היוצאים מן הטבע שהטביע האלהים, הנזכרים בספרי ברית החדשה, כלם דברי שקר המה.

רחוק ממני הדבר, לגנות את האנשים, אשר ע"י דוחק ידוע ספרו לנו את השקרים האלה, וגם אין רצוני לגנות את האנשים אשר גם היום יבקשו ממנו — ברצון טוב או רע — להאמין בדברים כמו אלה, רק יען כי בספרי הקדש נכתבו, והכנסיה תבקש כי נאמין לכל דברי ספרי הקדש. — אך מאת הכנסיה לנו לבקש כי תרף מחפצה זה להאמין בדברים אי אפשרים. לנו הצדק לבקש את זאת, יען כי בחפצה זה לא תעמוד על אדמת הנצרות, ומותר לנו להגיד: כי התהות ישוע הנצרי לאדם, תוליד גם את סופו (עליתו לשמים) ולו לא מצאה הכנסיה את הספור הלזה, אזי בדתה אותו מלבה, או דברים כמו אלה. —

מעל כסא המטיף יאבו להקל לנו את אמון הדברים האלה, באמרם: „אם יונח גרעין תוך האדמה, אזי יצמח מזה קנה באופן לא נדע לבארו, כן היתה גם תחית ישוע הנצרי באופן לא נוכל לבארה, אם גם לא נבין, אך כן הוא". — אכן הפרש רב יש בזה: את התפתחות הגרעין לקנה לא אדע לבאר, אך אראה בעליל כי כן הוא; ולכן אדע, כי מגרעין יצמח קנה; אך זאת לא אוכל להאמין כי קנה אשר כבר הדק לתבן, ישא פרי ויציץ ציץ.

והנה, יאבו לבטל את דברי אלה ע"י הבאור הקדום „האמונה היא אמונה, ולא לנו לפקפק גם כאשר לא נבין". —

לבאורים לא אשים את לבבי בכלל, ומי כמוני חיי נסיון יחיה, ובפרט בחיי הצבא יתן תודה לדברי, אנכי אצייר ואתאר לי כל דבר, ואפלו רק מושג, אך ע"י ביאורים לא יסולק כל דבר נרגש.

את באורי האמונה לא אכיר. כאשר אשים גרעין בארץ, אדירה תקותי כי מגרעין הזה יצמח קנה, אאמין בזה בכבל המקרים, לומר, בתנאי כי הגרעין הזה לא יהיה נשחת, ורמה לא תהיה בו. התקשרות השקפה יומית כזאת, עם ענין אחר, כי לא תפקפק גם בענין השני, היא ללא צדק, אם גם כתוב כן באגרת אל העבריים.

אם אאמין זאת מבלי נסות, עלי להאמין בכל אשר תבקש ממני הכנסיה כל הכתוב בספרי הקדש, ועלי לקבל כל באורי הקטיכיזמוס כפשטן, זאת לי לעשות יען כי ע"פ מקרה אונגלי אנכי, אכן אחרת יעשה המתקן, ואחרת הקתולי — ומי הוא הנצרי האמתי?

אדמה כי כל אחד אשר ע"י עשתנותיו, ואורחות חייו יקיים את למודי ישוע הנצרי, הוא הנוצרי האמיתי ולא לו להתראות ע"י הודאה אנוסה כי נוצרי הנהו. — לא ההתראות עיקר, אלא ההיות, האדם יוכל להתראות ככל אשר חפץ, בעוד אשר באמת איננו זה לא במעשה ולא במחשבה, לא בנפש ולא ברוח, האדם יוכל להיות רק את אשר הנהו, הדבר פשוט במאד, אך אמת.

חפצנו כי נקרא נוצרים יען כי חפצנו להיות, ולא נאבה להודות כי הדבר הזה תלוי רק בהבטחה: "לבל נסתפק בדברים שאיננו רואים".

כבר נִסה גם מצד הכנסיה, להתעות אותנו מעל השאלות הקשות האלה "עלינו לקחת את כל על דרך משל" "הכנסיה לא תבקש כי נאמין את כל כפשוטו" "האמונה לא דבר כל היא" (ה"ב III 2) אבל כל אלה אורות מתעים המה.

הכנסיה תבקש כי נאמין שישוע הנצרי היה אלהים, ולמען האמת את חפצה זה, תוליד אותו שלא כדרך כל אדם, תקימנו ממות לחיים, ותתן אותו לעזוב את הארץ שלא כדרך הטבע. ומוכרחת היא הכנסיה לעשות את כל אלה, כי אם לא תעשה זאת, אין לה כל יסוד ללמודיה הנוצריים, מחטא הקדם, החסד, התשועה ותחית הבשר.

אך כל החזיונות האלה המה למודי כנסיה מאוחרים, ולא חקי הדת ומצות הנצרות: הלמודים האלה כלם נוֹצרים, אי ברורים המה ואי אפשר להבינם: וכל אשר לא נבין, לא נוכל, ואין החיוב עלינו להאמין.

לפני כל: למה לנו כל התורות האלה? האם נצרכים המה לנו להראות את יכולת ואהבת האלהים? האם צריך הנני לנס פרטי, בעוד אשר אראה את הנס היותר גדול במשטר האלהי על הארץ? האם נצרכים המה לי להתקרב על ידם אל האלהים? האם נצרכים המה לי למעשי צדק וחסד? הנצרכים המה לי לאשרי? או לאושר רעי? או להתרחבות הנצרות?

לא – לא רק כי אינם נצרכים לי, כי אם גם לשטן המה בדרך, לי ולכל אדם אשר יתחיל להתבונן במצבו אל האלהים. שטן המה בדרך, ועוד דרושות שנים רבות ויגיעות רבות, להרחיק את המעצור הזה. הרוב יכשל בעבודה הזאת, ובאשר כי אין לאל ידו לפנות את המכשול הזה מעל הדרך יעברו רבים עליו, ולא ישימו לבם לזה. – כל הלמודים האלה ירחקו, בדוים המה מאת אנשים מאוחרים, וגם ע"י אנשים יוסרו עתה.

הכנסיה תכיר היום לנוצרים, רק את אלה האנשים המאמינים באלהות ישוע הנצרי, דברים כפשוטם, ואת האנשים האלה תכנה בשם „נוצרים בפועל". אנכי אדמה, כי יותר ברור להאמין בדבר הנתן, ומשטר התבל נתן לנו, נראה אותו בחוש גם אם לא נבין, ולכן עלינו להאמין בזה; כל היוצא מגדר משטר התבל הזה אי אפשרות הוא, לא נוכל להאמין, ואין לנו להאמין בזה. ומן העת אשר אחד ילמד לנו בינה, אסור לנו להאמין, כי אז נעשה שקר בנפשנו ונשקר לרענו. —

לא אחליט בזה, כי כל אשר קרא והבין והתבונן בדברים האלה, לא יאמין עוד באלהות ישוע הנצרי בלי פקפוקים; אכן בעניני הדת, כל אמונה אשר אין בה אפילו רק צל פקפוק, איננה עוד אמונה; בעניני הדת תפרש המלה „אמונה" כמו „ידע ברור".
מכל זאת תוכל האמונה להיות אמונת ילד.

אומר זאת בעד אלה, אשר כמוני יזכרו את דברי המושיע „והיה אם תשובו והייתם כילדים, אז תוכלו לבא בממשלת השמים" — אכן, דברים נאמנים ונכבדים המה, אך אי אפשרות לא ישאל בזה, המושיע איננו אומר כי נשוב נהיה ילדים, רק „כילדים" — וזה חלוק.

איש יוכל להיות כל ימיו מאושר הבטחון כילד, יוכל להאמין אמונותיו בבירור כילד, אך אם השליך פעם אחד מעליו את מעיל אי הידיעה, אי אפשר לו להתעטף בו עוד הפעם — זה אי אפשר, וכל דבר שאי אפשר להיות אכחיש, כי שקר הוא, וזה חובת האדם, להיות פשוט ישר ונאמן. אם גדל הילד מהאמין בהגדת החסידה הנחמדה, לא יביאהו עוד שום כח להאמין בזה.
האם לא כן הוא?
מכל זאת תוכל שטות הלב להשמר בעין.

אם יאמר: מאושרים המה עניי הדעת, לא יובנו בזה רק אלה אשר לא ירגשו כלל כילד ולא ידעו מאומה. גם בעדם לא יסוגרו השמים. אך יוכלו להיות מאושרים גם בלעדי זאת, אם

אנשים טובים היו, ולא נאמין אפוא כי רק להם השמים; אל השוטים יחשבו גם אלה אשר למרות כל הברור בפשטות לב טבעית יחיו, ובעינים עצומות ילכו.

האם אמונה פשוטה היא היסוד לכל נוצרי ישר?

אדמה: לא. תשאל עוד מי הוא זה הנוצרי המאמין האמתי? את הדבר הזה לא נוכל להחליט עד עולם — אך את תהלוכות החיים הנוצריים אוכל לתאר גם היום. —

חקי אמונה רבים, אשר נבנו על יסוד ההשקפה אשר ישוע הנצרי היה אלהים, יסבו גם על הדברים שלאחר המות. את אשר יהיה אחר המות לא ידע שום איש, ולמרות למודי הכנסיה יתאר זאת כל אדם לפי דמיונו. הרעיון הנוצרי יבטיח לנו את תחית הנפש, וילמד לנו לחכות על יום המשפט, ילמד לנו לחכות לו ולפחד מפניו. — האם לא טוב היה לו ערכנו את כל חושינו בנו וחיינו על אדמות, על אופן כזה, אשר נוכל רק לקות לו? ובאשר כבר הבאנו במשטר את הכל בקרבנו, כי נזכיר גם את רעינו, לערוך גם את דיעותיהם על אורח כזה? האם לא טוב היה להראות את האדם את אשר יחשוב, אשר יעשה ואשר ירגיש, למען שוה יהיה לחסד האלהים, מתת לו חקי אמונה, להרגיע את האחד ולהבעית את השני?

כי חוטאים אנחנו נדע כלנו, את זאת יאמין כל — „מי ידע כמה יחטא" — אך לא אמצא שום נחם בזה, אם אחר יקח את כל חטאתי עליו, ועל ידי האמונה הזאת אושע — קלה היא השגת האושר הזאת במאד. נגד זאת אקח את חרטת נפשי לערבון על חסדי האלהים, ובבטחון אהבת האב, לא אלחץ לתשועת אל אחר, אך אדם לא יוכל להושיעני. האדם יוכל להראות על ידי מותו, רק את ברור דעותיו, ואת זאת עשה המושיע, והביא קרבן גדול לתורותיו. —

האדם יוכל להסתפק בהבנה הזאת — דיה הנה לפחת ברוחו חפץ ורצון לערוג אל עצם גבוה. הוא צריך לזה, אך יסתפק

עם האחד — בכל התלהבותו יתפלל אליו, ואל יבקש לו ע"י דמיונות בדויות, איש הבינים ביני ובין האב. —

ארגיש בשלמות, את אשר ישמעו רבים בזה, לפסוק מהאמין בישוע הנצרי. — לא אצוה במפגיע כי יעזבו את אמונתם; כל מי אשר למרות השאלות האלה, ונסיון עצמו באמת, עוד יוכל להאמין בישוע הנצרי באמת, לא יהמסו דברי אלה את אמונתו ממנו; כל אשר ירגיש בעצמו זקנות או חולשת ורפיון לקחת השקפה חדשה, או ללחום בעדה ישאר כמקדם, האלהים לא יחשב לו זאת לעון — אך לא יפריע את האחרים, מהכר את האמת, לדבר וללחום בעדה. האמת היא כי ישוע הנצרי היה אדם, והאמת הזאת תשוב על כנה. גם היום יבקשו אלפי אלפים את האמת, ובנינו — דורות הבאים — יבקשו ממנו משפט, אם ברצוננו נלמד אותם שקר, ואת השקר הזה עזבנו להם לתורה.

את האמת ישא כל אחד, נער וזקן, חכם ובער, נבון ופתי.

השקפת שוא היא, להדריך את הנער לחובותיו נגד אלהים ואדם — וזה כל יסוד הדת — על ידי כל מיני דמיונות והזיונות נסתרים: "מי הוא זה האיש, אשר הילד יבקש ממנו להם והוא יתן לו אבן" — ולא שֻׁנה הֻגָה כלבלת הרוח. הנער לא ישאל ויחשוב, אם לפי התפתחות רוחו יוכל להבין, וכל אשר יתנו לו אז יהיה האמת, והוא ידבק בה לפי התפתחותו "בקש את האמת ואהבה".

גם בזה שנה השקפתי מהשקפת רבים, האומרים כי העמים אשר עוד לא עלו ברוחם, צריכים למחזות כאלה, כאשר תציג הכנסיה לפניהם, ולמען הביאם תחת כנפי הנצרות, צריכים למוסר כנסיה מוחש ומורגש. אנכי אדמה ההפך, בכל אשר נתאר את הנצרות פשוט ומובן ביותר. תקל להתקבל על לב האדם — יהיה מי שיהיה — ויכיר את תורותיה, וילך בדרך הלמודים האלה.

ומסולפת ביותר היא הדעה, כי מותר להמשכיל לפתח מעליו את מוסרות האמונה, ורק האינם יודעים, יאסרו תחת אזיקי

חקי האמונה אשר חקקה הכנסיה — נוצרים ממדרגה הראשונה, ונוצרים ממדרגה השניה, נוצרים חפשים ונוצרים אסורים.

אין לי לבאר את החטא הרב אשר תחטא הדעה הזאת אל הנצרות — לא: הנצרות לא תדע משכילים ואינם משכילים, אנכי אדע רק „נוצרים מתבוננים" בהבדל לסוג חסרי הבקורת; נעדרי הבקורת המה, יען כי עצלי הרוח, או בלי כשרון רוח הנהם. „האמונה החיה" אשר בה ישתבחו נעדרי הבקורת, חסרה לשניהם, להעצלים ונעדרי הכשרון, אין להם אפילו הרגש חי, אך אין לשפטם שוה.

אם אין „משפט" להם, יען כי עוד לא ידעו שהאדם צריך להתבונן — אז בקראם הדברים האלה יזכרו את רגש רוחם, ויוכלו עתה — ברגע קראם זאת — להפרד מהמון נעדרי הבקורת, מבלי הבט מאחריהם לראות ולהקשיב את אמרי האחרים; אולי גם המה יקראו את הדברים האלה, והסכימו לבקר מעתה את כל הענינים הרוחניים. רק באויר הנקי של ההתבוננות העצמית, וההרגשה העצמית והבקורת העצמית, ינשם הנשם הטהור של החרות, ירגיש את יפי הארץ, כאשר איננה כסויה בכל מיני תעתועי רוח, ויבין את המושג „החרות הנוצרית"; ובהסכם! הלאה העדר הבקורת! —

כל אשר ברצונו הטוב יתחבר אל סוג נעדרי הבקורת, והחנופה יקרה לו מהבקורת, אז אל האנשים המסוכנים יתחשב; המה האנשים אשר כבר בחרו להם „משפט", ידעו ברור כי לא יאמינו עוד בדברי ספרי הקדש, ובדברי המטיף, אך חכמים המה, ולא ידברו מאומה, ויתרחקו מכל שיחה כזאת, וגם ידברו וישפטו היפך דעותיהם. לו יסכימו עתה להתקבץ יחד, ויצאו ללחום בעד דעותיהם והתרחבותם, אזי יצאו מחזקת אנשים מסוכנים.

ונעדרי כשרון הבקורת? המה יושעו ע"י עשירי הכשרון. גם אשר הרוח לא לאוצר פרטי יגדל, ועניות הרוח גם היא תוסר. — נפרוס גם מכח רוחנו לדלים ולחלשים אלה, וכאשר נעשה

זאת נרגיש כי פעולת חסד נעשה בזה; אוצרנו לא יקטן בזה, „האהבה לא תפסק" לא רק בארך הזמן, כי אם גם לא תדלל ברב השפעתה. — נושיע נא לחסרי כשרון הבקורת! אך בישוב הדעת, לפי הרגש רוחם, ולא נמתין עד אשר בעניות רוחם ילמדו הכר את עשירות הרוח, ואז בלי מורה ומנהל ירדפו אחר הדעת.

איך התהוו חקי האמונה של הכנסיה הנצרית? או של הכנסיות הנצריות? אנכי כן אדמה: בימים מקדם היו עסקי הדת וממשלת הארץ קשורים יחד; וכן גם באה הנצרות — ובפרט באירופה — בחזקה. המושלים היו נסיכי ארץ ומלאכי חברות הנצרים, וע"י כפיות וגזמות ושפטים, ומפחד חמת המציק, התגיירו הנפשות הנכנעות אל הנצרות — ע"י „האהבה" כדבר המושיע, התגיירו אך מעט. — על ידי תרדמת הכרת העם, פעלו המושלים עליהם כאות נפשם, וככל אשר גדלה חשכת העם, כן התחזקו שליחי הדת הזאת, ובכן קמה הכנסיה עם פעולותיה.

בנצחון ציד נפשות האנשים, גדל גם חפץ הכנסיה, ותשרור גם על הדיעות, די חזקה היתה, להכניע את כל אשר לא הרכין עצמו תחתיה ברצון. המושגים כנסיה ונצרות לא התבוללו יחד, כי אם הנצרות בטלה ברב חיל הכנסיה. —

עתה תנוע גם ההכרה, הננו עומדים לפני תקון הדת. לא הכירו רק נזק בהתכונה הזאת, כי אם גם מצאו שלא תמלא תעודת כנסיה — את „הפעולות הטובות" את אושר הנפש לא תתן.

„מה אעשה כי אהיה מאושר?" שאל לותר באנחה, בהכירו את המשגה, ובתשוקתו הבוערת אל האמת. — „אחיה בצדק" היתה תשובתו הראשונה, „אשוב תשובה ישרה" היתה תשובתו שנית, אך התבונן כי תמיד חוטא הנהו מחדש; — „אי לזאת אאמין" קרא מאושר, במצאו בזה מרגוע לעמלו, אאמין בכל הדברים הכתובים, אשר תחת הנהגת הכנסיה, ובזה קוה להיות „בן כנסיה". זה היה חפצו הבוער, ולא בא הרעיון אל קרבו, אם נכונות הנה השקפות הכנסיה, אם אמתיות או מזויפות הנה.

לא ראה האיש הזה, כי ספר הספרים, מעשה ידי אדם הוא, אם כי רב הטיב בזמנו, מכל זאת נשאר — ככל אדם — בן-זמנו, ולכן ישא גם הוא את חותם הזמן: את הכפיה.

ויען כי האמונה היא היותר חשובה מכל שלשה דברים הדרושים, צדק, תשובה ואמונה, לכן חקקו חקי אמונה, "הוקמו" אחרי עצות עמל, ומלחמות רבות, והחפשים מכפית הדעות הרכינו עצמם תחת כפית הדת, אך הכפיה בעצמה נשארה בעין.

ויען כי שנונים היו חקות האמונה של המחדשים, לכן למען ההפך חזקה גם הכנסיה הישנה את חקותיה, והנצרות שאלה "מה תאמין". ההבדל היה רק בזה, בראשונה כאשר נולד האדם שייך היה אל הכנסיה, ומעתה שייך היה אל אחת הכנסיות, ואהדים אשר לא מצאו מרגוע לרוחם ושלום לנפשם החליפו את מוסרות הדת — אך לא על ידי התבררות.

אם בראשונה היו המעשים הטובים אבן בחינת הנוצרי, תהיה לפי משפט הכנסיה עתה — האמונה, אך לפי דעתי היא הדעת, הדעת אשר בהסכם חזק תלך אחר למודי ישוע הנצרי, הדעת אשר תלמדנו ללכת באורח הנצרות האמתית לכבוד אלהים ולטובת רענו, הדעת אשר תביא בלבנו חרטה גמורה ונאמנת, על כל עבירה במעשה בדבור ובמחשבה, עד שתמעטנה העברות, וכל חיינו ישאו עליהם את חותם המקור האלהי — כל אלה על ידי הפצנו האמיץ והברור, ונשא על ברכי האמונה באלהים המלא אהבה וחסד כבאל זולם ושופט.

אדמה כי רבים מהקוראים יסכימו לדברי, ודי אומץ הנני להשוב, ודי אמן לדבר, כי כל איש בעל רוח נכון וחפץ ישר יתן הצדק לדברי בלבבו, אם יעשה זאת גם בפועל, תלוי בהפצו הטוב, — ומכל זאת נכון הנני גם על תשובות רבות.

בראשונה: "כל המקרים שנכתבו בספרי הברית החדשה, נכתבו בידי אנשים לא נאמנים". אעבור על זה בתם לבב. גם אנכי אאהוב את הספורים הנחמדים האלה, אשר אובה להכחישם.

לא אבקר – וגם לא אוכל את זאת – איך נתהוה הדבר, כי נדפסו לפני ציורים ומקרים אשר מחוץ לגבול האפשרות המה, אשר לא אוכל להאמין בם. נעזב נא את זאת אל אלה יחקרו אחרונו את תולדות הנצרות, כי „האלהות" במושגה היום לא תחקר עוד.

גם האמרים האלה, אשר לפי דברי ספרי ברית החדשה, אמרם המושיע בעצמו „אנכי והאב אחד אנחנו" „איש לא יבא אל האב רק על ידי" ועוד, אם אמרם או לא, על כל אופן יראו רק את גדר-הילדות, אשר בינגו כלנו אל האב, את כל אלה יכל ישוע הנצרי להגיד גם בתור אדם, אחרי אשר הרגיש בנפשו כי נועד להטיף את לקח האהבה.

את סתירת הדברים בספרי ברית החדשה, יראה כל איש, מתיה (54,27) ומרקום (39,15) יספרו, כי בראות הראש את מות ישוע קרא: „אמת, האיש הזה היה בן אלהים", אך לוקס (23,47) יספר כי קרא: „נכון הדבר, האיש הזה צדיק היה" איזה אומר הוא האמת, אם בדברי הראש נסמך? כל פרטי הדברים שנקרו בגולגתה, נקרא מעל ספרי ברית החדשה; נוכל רק להאמין כי שמה מת איש מות-קרבן, ואת איש צדיק נאהב, כי גם אנחנו נאבה להיות צדיקים. —

אדע שרבים יאמרו כי אין לבקר אחרי השקפות כמו אלה, יען כי גם אלה אשר לפנינו את נוצרים נמנו, לא בקשי הצטרכות בקורת כזאת, ומסתפקים היו בשיכותם החצונית אל הכנסיה, ומבקשים רק כי לא יפריעום ממנוחתם.

יוכל היות כי ההצטרכות לא התנועעה אצלם, יען כי לא האמינו בנפשם, לצאת לחפשי ממצבם האיום הזה, אך בעת נראה כי אפשר הדבר עלינו לעשות ככל אשר נוכל – אנכי אאמין בהצטרכות כזאת.

אמונתי בהאנשות רבה היא, ולא אטעה בזה. אודה כי האדם איננו את אשר עליו להיות, אך אחליט: כי לא בו תלוי

האשם, רק על אבותיו ומוריו ואהוביו ומדריכיו ופְקידיו ומושליו. — בקצרה, רק על אלה אשר עליהם להדריך אותו, האשם תלוי, הבקורת אם העדר הכשרונות או עצלות או רפיון או מורך לבב או יצר רע יעצרו אותו, תהיה למעלה. אך אנחנו האחראים בזה.— אדמה: אם יצר לב האדם „רע מנעוריו״, אזי גם טוב מנעוריו הנהו, וזה הוא עיקר הדבר, עבור מי נשתדל ראשונה, בימי הנוער נקל למשול על שניהם, ובאחרונה קשה הדבר, אך אין להתיאש מזה; ואם יאמרו הבריות „לבו לב אבן״, אומר אנכי: „יוכל היות, אך האבן הוא אבן-אש אם נכה עליו בפלד כראוי, אזי ניצוצות ממנו יתמלטו״. —

בנקודת מצב הכללי הזה, לא אאמין גם כן

„נכח השמים דרכנו
ובארץ רק אורחים הננו״

האומר הזה אמת נמרצת הוא, וירב לטעת בלב האדם את החפץ ללכת בדרך העולה מעלה, וכאשר יאמר לו „תלך עקלקלות״, לא ישים לבו לזה. האחרים לא יראו את התקון, והוא מעצמו יסוב; כן הוא בקטן, וכן הוא בגדול. —

אחרים יטענו טענה אחרת: אלה האנשים אשר לא יוכלו להאמין בלמודי הכנסיה יעזבוה — הרשות לכל אדם.

תשובה: אם גם לא יבקש משטר העם הממלכה והחברה, כי כל אחד לעדת כנסיה ימנה, מכל זאת לא נקל להתרחק ממנה, היכולת לעשות זאת, אבן רק אז החיוב מוטל לעשות זאת, אם בתור נוצרי לא ידע להשלים עם עצמו בשייכו אל הכנסיה. או אם הכנסיה תבקש כזאת מאת כל אלה אשר תדע מהם או תדמה לדעת, כי לא יאבו להודות בדברי למודיה; אך הכנסיה לא תעשה את זאת, כי עתה אין לה עוד די כח לזה.

נוצרי אחד לא יוכל לעזב היום את הכנסיה, מבלי העיר כעס וחרון, והנה הכעס והחרון יבואו בין כך וכך על הארץ, אך

אוי לאותו אדם אשר בעבורו באו. – גם „האוי" הזה לא יפריע את האדם הישר מעזוב את הכנסיה, אם יראה הצדק בזה, או כי יראה בזה ההכרח לאושר נפשו. אכן אחרי ההבנה האמתית את הנצרות, לא יצדק לעשות כן וגם אין הכרח לזה. האיש הישר רק בזה חפצו, אם כי לא את האלהים בישוע הנצרי יראה, מכל זאת חפצו להקרא ולהיות נוצרי, והאיש אשר לא יאמין באלהות ישוע הנצרי, אך לא יגיד זאת, יכזב למרות הקראו נוצרי.

לא יאמרו: „כל אחד יראה איך יתפשר עם עצמו", ולא ירגיעו את רוחם גם בזה, כי עבדי הכנסיה יבטיחו אל כל מסתפק באמונתו, כי „האמונה לא דבר כל הֹגֶה", וכי הכנסיה תתן לכל אחד לתאר את הדבר כאות נפשו, ולמרות זה יוכל להיות נוצרי שלם, כל נוצרי שלם, היו לו שנות השפק, והספקות האלה יעברו, וכל אדם ברבות ימיו פשוט יהיה, כלם אמרי אמת המה, אך אמת מעצבת. אם ההשקטות האלה אפשריות הנה, לא יתכן להחזיק מעבר השני מחזת שוא בחזקה.

ואיך יסבלו אלה השונאים מחזה כזאת. איך נסבול אנחנו בעת אשר החיים הכנסיים בעסקיהם הגלוים, יבקשו ממנו תמיד את התחדשות התודה לזאת שאחרים עזבוה, אנחנו נשבענו לה בלי ידוע ונקשרנו אליה בעבותות! איך נסבול מזה, כי גם הממשלה תביא את רגש האמת אשר בקרבנו לידי הכחשה וסתירה, בעת אשר תבקש כי נשבע בשם ישוע הנצרי מושיענו! ואנחנו נרגיש בנפשנו כי אנחנו לא נבאר את המלה „מושיע" באשר יבאר אותה השופט משביענו. האם יועילו שאלות ודרישות כמו אלה להרחיב את האמת? כל אחד יודה לדברי כי האמת נעדרת על ידי זה.

ואיך קשה לנו על ידי המצב הזה, המלחמה בעד ההגיון והחיים האלהיים נגד אלה המלאים אף וכעס על הנצרות, יען כי לא יראו את תמונתה האמתית, וכלי מלחמה נתן עו"ז בידיהם; ואיך נוכל להסב ולבטל את האמרים המבריעים אשר במו ישחקו

על הלא-אמת שבהנצרות, למען הצל את הרעיון האלהי אשר בקרבה? ומעבר השני: איזה שנאות ורדיפות ישאו אלה אשר יראו בעצם הכנסיה מכשלה להרחבת הדתות? ושונאי הדת בוזי הנצרות והורפי אלהים המה, „ומפלצת העדה" — אלה העובדים הנאמנים בכרם האדון, וחסידי עבדי האלהים!

המה ידעו שלו בנפשם גם בין הרדיפות האלה, כי גם להנוצרי אין לעזוב את הכנסיה, אם ירגיש בעצמו כי „עובד תמים" הנהו. אם יראה, כי הפרוזבוטים יבקשו ממנו יותר מדאי, ומה גם אי אפשרות, לא ימלא חפצם, אך לא ינוס מן העבודה. וטוב אם נקרא אל בעל הכרם, לומר, נתפלל על ברכתו, ונעשה לנו בבטחון ההסכמה האלהיית תקונים אחרים. תקונים אשר על ידם נרבה לפעול ונטיב לעשות.

אין תכלית הנצרות כי כהנות תטה את הרוחות, רק יען כי מראש ומקדם צריכות היו הנפשות למטה אורה, לכן נוסדה הכהנות. — ע"כ בצדק נוסדה הכנסיה בעתה, וגם נחזיק בההשקפה, כי הרעיון הזה מאת ישוע הנצרי יצא. אך מחויבת הנה הנצרות לשנות את הכנסיה ולבנותה מחדש.

האם לא היו מיסדי הכהנות, לומר, התקון האנושי, גם המה אנשים, האם לא היו בכל עת ובכל עדן אנשים אשר שנו בה ברב ובמעט? לכן יבואו אנשים גם היום לשנות את כל התכונה הזאת מן היסוד, ולתת לה תמונה חדשה.—הרעיון הנוצרי—אשנה כמה פעמים — לא ישנה, רק הנצרות תשוב לאמתיותה. איננה התחדשות שנוי או תקון, רק „החזרת הדבר ליושנו".

לא אוכל לחשוב אחרת, כי רוב פקידי כל הכנסיות, ראו מעצמם כי הוברר להם, לפחות באחת מעתות חייהם, שלמודי הכנסיה נתישנו, ולא יועילו עוד להעיר את הנצרות החיה, אך ע"י השבועה וכפית הענינים ועיפות הרעיון, וגם דמותם כי עוד לא הגיעה העת, ירפו מהמלחמה. ההרגשים החפשים המתנועעים

בקרבם ילחצו, וגם ימותו, ולפני אור האלהי הבהיר, ידליקו את נר הכנסיה; אכן, אם באמת לא התבוננו בזה עד הנה, יתבוננו נא עתה.

אנחנו נדבר את האנשים האלה בענוה, ולבבנו ירחש להם כבוד, אך לא יתנגדו אל השנוים הנחוצים בהתכונה האנושית. לא יאבו להגן על הכנסיה, בעת אשר האמת באה לפתח את ממשלתה. — אל להם לדמות כי מכרחים המה ללחום, האדם מוכרח הנהו ללחום רק נגד השקר; אם תבא האמת נגדו לא ילחם עליה; אם איש אמת הוא יפל עצמו בידיה; גבורה היא, כי אמיצות הנה, ואמיצות היא, כי די אומץ נצרך לזה, להרחיק את העבר והחיים המדומים. — מי האיש אמיץ הלבב?

אדע כי עוד טענות אחדות יטען נגדי, מכתבי הקדש, מהחכמה והמדע, מהנסיון מדברי הימים מאמונות האבות ומסירת הנפש אנכי אעבור עתה על כלם, בדברים הראשיים כבר נגעתי, וכל הצדדיים יתרצו מעליהם, ואלך הלאה אל השאלה הנכבדה לי ביותר,

האם נצרך הוא לכתוב את כל אלה? אם נתישן דבר בהכנסיה נעזבנו עד אשר יפול מעצמו.

„לא" לא נוכל לדעת את אשר יבנה אחר זה על מקדש אל היפה, אם יבוער על ידי שונאיו, לא לנו להמתין עד אשר תדחפנו יד רשע, היד הזאת, לא רק נגד הנצרות תתנופף, אולי גם נגד אֱלֹהַ.

רעיון כזה יצרור את כל אחד בכנפיו, כל אחד יבאר אותו לפי דמיונו, ואין לי לבלות את הדבר. — לא ממני ולא ממך קורא יקר יחמסו את הנצרות ואת הרעיון האלהי, אך מאלפי אנשים אחינו. לא נדע את היום והזמן אשר יפול הבנין; בלי שפק יצילו אחדים את נפשם מתוך ערמת העפר, אך נפשות אחדות תקברנה מתחתיה. לא נתן אותה לנפול טרם בנינו לנו בית חדש — השתדלו בעד זה!

אל הבית יבואו אלפי אלפים, אשר עתה — בגלוי או בסתר, לדעת או שלא בדעת, בשנאה או בהשתוות בחוץ יעמדו, רב מספרם מאד, רב יותר מאשר ידמו רבים; גם הכנסיה בעצמה תדע את זאת, אכן באשר אין לה די כח להביאם בחזקה אל ביתה, לא תדבר מזה. אין עוד שום כח להשיבם, רק האחת היא האהבה, והאהבה היא אלהים. אם בטוחים יהיו, כי את האלהים הזה ימצאו בהיכלי הנצרות, אז ישובו אליה בעליצת נפש — ולא יעמדו עוד מבחוץ ובעד זה נחוץ היה לכתוב.

נחוץ גם בעד אלפי האלפים אשר אם גם יאבו להתבונן, אינם יכולים לעשות זאת, והמה אסורי הכנסיה.

דברי ראשונה על אלה הסומכים עצמם על ההתבררות הקדומה, ולכן יעזבו כל התבוננות, את חקות הכנסיה ישמרו, באשר ידעו חוב להם, ללכת באמונתם על הדרך האמתי המיוחד, ויעברו דרך המתוקן הזה „בצל הכנסיה"; אנכי לא ארגיש בזה שום נעם, להנחות בלי רצוני, טוב לי לעשות את דרכי על הגבעות, אם גם איננו ברוחה, מכל זאת יאמץ וירוה את הנפש, אולי אמצא לי רגעי מנוח ממעל על הגבעה, ואבט ישר אל פני האלהים. — אראה לכם את הדרך הזה, הוא יוביל אל המטרה, ותבואו אל „הסכה הנצחית", אל המקום אשר נפש כלנו אליו תערוג, להשאיר מאחרנו ארח חיים נאוה ומפואר במאד. —

ודברי יסבו גם על אלה, אשר בלי כל ישוב הדעת, ומה גם התבררות ילכו בדרך הכנסיה. את אלהיהם לא יראו, התמונה אשר ידמו לראות בה את האלהים, מזויפת היא, המה יראים מפניו, ולא יהיו לאהב אותו, והלא כתוב: „ואהבת את ד' אלהיך". המה עושים מעשים טובים, רק למען הרחק את הרעה מהם, ולא ברצונם הטוב; לא יעשו הרשע מפחד המשפט — ולא מאהבת הצדק: וגם את מצות הכנסיה לא ישמרו כבנים מקשיבים בקול מוריהם, רק כבנים המפחדים — המה יראים מפני הענש המתרגש לבא עליהם, אם לא יעשו כמצוה; אך נפשם? היא

מיד בהולדה נמסרה בידי הכנסיה, הכנסיה תמשל עליה כעל יתר אלפי אלפים הנפשות, וגם במותה תקחיה הכנסיה בידיה. — אך למעלה לא ידעו מאמה מכל מעשיהם, והאלהים אשר גרו ופחדו מפניו כמפני אל קנא נוקם וזועם, הוא יהיה להם עתה — לפי רצונם — אל מלא רחמים חסד וחנינה. — רבה היא בקשתם!

אדבר גם על אלה המרבים להאמין ומאמינים בכל, אך איזה אמונה הנה? אמונה טפלה! בלי ישוב הדעת בלי התבררות אין לסמוך עליה, איננה אמונת אהבה, רק אמונת היראה. מימי ילדותם זרים המה לאביהם שבשמים על ידי „ממלאת מקום אלהים על הארץ" אי נצרכת, ולא תתנם לבא אל פתח לב האב — את אביהם לא ידעו, כי לא שמעו ממנו אומר נאמן, ומאמינים לכל דבר הנאמר להם. המה מרדימים את יצרם, עד אשר יקיצו לחיי עד, אך יקיצו עם הבחילה של בחילת העילוף המעושה בידי אדם. —

ובעבור כל אלה, החובה להראות את הדרך הישר; אלפי אלפים לא ידעו כלל את הדרך; אלפי אלפים אמנם שמעו מזה, אך ירגישו כי אין להם די כח לצאת מרשות מנהיגם, ולא יהינו ללכת על הדרך היותר יפה; ואלפי אלפים ירגישו בזה רב ענג, כי נתפטרו על ידי אחרים מהנהגת נפשם; למען יוכלו להרבות את עסקיהם הגופיים. אבן למעלה — לפני השופט הרם — אם יאמינו בזה או לא — יבא כל אחד, שמה אין שום ממלא מקום, האב ידבר עם כל אחד מבניו בפרט. ואיך יבשו הבנים אשר לא ידעו את האב, לגשת אליו. והאנשים אשר פה רק „בהכנסיה" חיו, זרים יהיו בבית האב.

וברור יהיה בין אלה אשר נוצרים המה באמת, ובין אלה אשר רק בשם נוצרים נקראו. ובין החלק הכנסיי ובין החלק שאינו כנסיי של הנוצרים האמתיים. ובאחרונה גם בין הכנסיים ע"פ החק, ובין הכנסיים ע"פ התבררות.

על דבר שאלות מרעישות ארץ יעסקו בתבל; ועזר לכל יבא. — בכל מקום יעבדו יסחרו ויעבדו אנשים בני דעה אחת, אך שֻׁנים דעותיהם בשאלות הכנסיות; מעשים נכבדים ויקרי הערך יעשו בכל מקום, ופעולות טובות יפעלו בכל יום; אכן מה ירבו המעשים הטובים, ומה נקל יהיה לעשותם; אם ישכילו כלם יחד אל הדבר האחד הזה, להבין כי הנצרות לא תבקש את האמונה באלהות ישוע הנצרי.

דברים רבים ישארו עתה מבלי אומר, נפשות עדינות לא תבינה עצמן, הדבר הזה יפסק עתה, לטובת אלה האנשים אשר יושעו ע״ז — ולכן הכרחתי לכתוב את הדברים האלה. אבטח כי עוד אלפים ידמו כמוני, ומי המה האלפים? המה מכבדי ישוע הנצרי הנאמנים. — אדמה; ראוים המה כי תקל מהם העבודה.

יפסקו כל סדקי האמונה; תפסק הגאוה המחבלת של „המאמינים הגדולים״ תפסק חוצפת הכופרים, אשר תאבה לפשוט את העצם האלהי מעל הנצרות, ויפסקו השמות המשקרים, ותפסקנה התביעות הכוזבות; יפסקו כל אלה, ואם כי לא נוכל לגרשם כלה מן הארץ, לפחות יגבלו כחותיהם.

וגם למען הביא את עובדי האלילים תחת כנפי הנצרות, נחוץ לתת לה את תמונתה העתיקה הנאמנה והמובנת, וכל השנוים יפסקו; ולמרות כל המעצורים והעכובים והוכוחים אשר הפריעו עד כה את התפשטות והרחבת הנצרות, תתפשט הנצרות בתמונתה זאת במאד, ותצעד צעדי און.

עוד סבות רבות יכולתי להגיד אל הקורא מדוע כתבתי את דברי אלה, סבות רבות יבין הקורא היקר גם מעצמו, אך אעזבם אל הקורא, ועתה אגיד מדוע כתבתי את הדברים האלה רק עתה.

תנועה באה עתה ברוחות האנשים, להושיע את האנשים שלא רב הננו מאת הטבע. וכל הנפשות תתנועינה, ואובות לתת

משלהן, בתנועה הזאת טוב להשתמש, אם יאמן להראות את הדרך הנכון. הכל יאבו „לתת" אך הפרש יש באופן הנתינה.

לרוב יתנו מיראה, לומר יתנו ברצון, מיראה בדבר פן יקחו מהם את הכל; אחרים ידעו כי ההובה לתת, אך מכל זאת יתנו בלי רצון, אחרים האובים להושיע לא יעשו זאת בענוה כחוב, רק מחזיקים טובה לעצמם, ונותנים בגאה וגאון כעושים חסד. ואחרים יש להם פניה אחרת, כי רוצים להפלא את האחרים בצדקתם כי רבה. ועל כל אלה נאמר: טובה האהבה מהנתינה.

„בלי האהבה אין אמת,
„בלעדיה כל זַכות אין,
„אם איננה חושך לנו ואמש.
„בחנופה אל האל תשא עין,
„אם לא תחשב בעת תפלתך,
„כי הוא לאח יקחך!
„גם אם תתן את נדבתך,
„איננה כבדה מאהבתך,
„טובה האהבה מהנתינה!"

— — — — — — —

הדברים האלה שוים המה לקטן כלגדול; שוים המה אל הדל כלהתעסקות השאלות הגדולות בעת ההוה. איש האובה לעשות פעולות טובות, עליו לעשות בחסד, ואם לא איננו „עושה חסד". נדבות האדם לחסד יחשבו, רק אם יחשוב את האיש אשר יתן לו כרעו, ויאהבנו כרעו, כל אשר לא ישיג את המדרגה הזאת, לא ישיג את הטוב אשר הוא מבקש.

אל יאמר האדם: „לא אוכל לעמוד במדרגה כזאת, כי לא נתנה לי" - ברם נתנה לכל איש, אך לא עובדה כראוי. טרם כל עלינו להפיץ אור על המצב הזה: לא להחליף את טובת הלב האמתית עם הרפיון, אהבת הרע עם הרחמנות. אנכי אדבר

רק על הרגש האהבה האמתי. באין כל פניות והרגשים צדדיים. לא קשה הוא לאיש הישר להשיג מדרגה כזאת, כי רק חלשי הרוח אשר לא יהינו להיות „טוב" לא יוכלו להשיגה, רק אנשי גאוה יפלו ממדרגה הזאת. את החוק האחד בכל מעשי האדם ופעולותיו, נאמר גם בזה — נסה נא! — אם השגת את המדרגה הזאת, תבין את פתרון השאלות וההרגשים אשר לא בנת לפני זה.

אין לפחד כי ע"י האומר הזה „טובה אהבה מנתינה" תנטש הנתינה לגמרי, לא — אנכי רק אעריך את ערך שתיהן, אך סבול לא תסבול הנתינה מזה מאמה. נסו נא את זאת, ותראו מה יפה וטוב יהיה אם תרכיבו את האהבה על הנתינה, לומר, אם כל מעשיכם ע"י האהבה יעשו.

יראו נא עתה האלפים, אשר בכעס וחרון הפנו עורף לא רק אל הכנסיה, כ"א גם אל הדת, יראו כי רק הדת היא האחת אשר תביא להם את התשועה האמתית. יראו כי המצות המעירים אותנו לעזר. המה מצות הנצרות, וכל התורות אשר יורו לנו את הדרך אשר נלך, מן המושיע המה. ואז יפנו עוד הפעם אל הדת, וילמדו הכר את ערך הבשורה הנוצרית.

אך רק האלפים האלה, אשר אל החפשיות הפנו, לא ימסרו עצמם בידי ממשלת הכנסיה. המה יכירו רק את אלהי האהבה הנגלה לנו ע"י המושיע; המה יתקרבו אל הנצרות, בהתרחקותם מן הכנסיה. אם תספר לנו הכנסיה, כי מות ישוע הנצרי היה הקרבן היותר גדול אשר עלה על מזבח האהבה, וברצונו הטוב הלך לקראת המות לטוב לכל האדם -- תעשה את זאת גם בעצמה תקריב עצמה על מזבח הדת, תעזב ברצונה הטוב את תמונתה עתה, למען תחיה הנצרות! — —

נבינה את דברינו: לא באשר אתה קורא יקר, למרות היותך כנסיי, תוכל להיות גם נוצרי שלם, אך גם „האחרים" אשר

לא יוכלו להיות תחת צל הכנסיה, אשר גם בעדם בשר המושיע את הבשורה — אליהם לנו ללכת. וגם זאת איננה דעת המושיע לאמר: „יבואו האנשים תחת כנפי הכנסיה, וימצאו את כל תגמולי הנצרות"; המושיע אחרת ילמד אותנו: כי נבנה את כנסייתנו באופן כזה, אשר נפש היפה לא תוכל להתרחק ממנה; עלינו לדאוג כי המושגים נצרות וכנסיה יתבוללו יחד, והמושג הזה יהיה לפעולה חיה. אכן לא להכנסיה להרים ראש גאוה ולהמתין עד אשר תבוא הנצרות אליה; כ"א בענוה יתירה תטביע עצמו תוך הנצרות. ואנכי אדמה כי עתה היא שעת הכושר לזאת, רוח ונפש הנצרות התבשלו לתפישה הזאת, והשהיה תביא סכנה עמדה; ומי ממנו יאבה לשאת האחריות?

אל לנו להבט על שרוב אחינו יעמדו כמו זרים נגד הנצרות, אם נראה כי גלי ים זועף ישוקו לבלעות את אנית הכנסיה, עלינו לבקש עצות איך להנצל מן הסכנה, ואולי גם להעבירה.

עלינו האחריות אם נתן את הסכנה [אשר יכלנו להרחיקה ע"י שמירה מעולה] לעבור על פנינו; ומה גם אם הזהרנו על ככה; אז תגדל האחריות מנשוא.

אחראים אנחנו בעד כל הנוצרים אחינו, לנו לדאג כי הבשורה, לומר, למודי המושיע יעמדו – בלי כל מלחמה – לנצח; ואנחנו הזהרנו על ככה: אם לא הזהרת ע"ז עד הנה, הזהרת עתה בעת קראך את הדברים האלה.

ברור אצלי, כי נחוץ היה לכתוב את זאת, ונחוץ לכתוב עתה, אך השאלה: אם נחוץ הוא כי אנכי אכתב זאת – ועל זאת אשיב, כי לא נחוץ היה אך התהוה לנחיצות, באשר כי אחר לא הקדימני.

בטח הקדשו אלפים לפני ואלפים עמדי, ובין האלפים האלה

יש מאות אשר במצבם הפנימי או במצבם החצוני, לחם היתרון לכתוב את זאת. אך אינם כותבים. והשקפתי פשוטה, אביט על ימין אתבונן על שמאל, לראות אם יש אחר טוב ומוכשר ממני, ואם אוכל גם אעיר את אחד מאלה לכתוב; אך כאשר אראה כי הפעולה הנחוצה הלזאת לא תעשה, אם לא על ידי אזי אעשינה אנכי. זאת היא השקפתי על יחס זכות וחוב.

החוב יתואר רבות פעמים להיפך הזכות, אך במה דברים אמורים בשני אנשים, אבן באיש אחד תתהוה לפעמים גם הזכות לחוב.

את הזכות הקדום, לדבר עם רעו הנוצרי ברמה ובגלוי דבר מענינו הדת, לא יכחיש שום אדם; ולא ידמה איש כי אסור לנוצרי לדבר ובפרט להדפיס דברים כמו אלה, כי בהעדר חלופי רעיונות כמו אלה, לא ישתלמו חיינו הנצריים. מה מטרתנו עלי אדמות? הלא רק השתלמותנו והשתלמות רענו. בעד עניני הדת לא ישלם מס, לא ידובר מהם בועד הממלכה ולא במ״ע, לבן לא ירבו להתעסק בזה. הסכמתי, לו הניחה הכנסיה אל הפרט לפשר עם עצמו, אך היא לא תעשה כזאת; היא תתבע תביעותיה, ועי״ז תהיה הכנסיה לענין כללי. וזכות הדבר לכל איש.

ואולי יתפלאו אחרים וישאלו: מה לפקיד הצבא לדבר מזה? אבן, היעמוד איש הצבא מחוץ הדת? האם איש הצבא איננו נוצרי, האם לא מוטלת על פקיד הצבא המצוה „ואהבת לרעך כמוך“? אם גם אהדים ממשפטי האזרחים שנים המה לאנשי הצבא — כמובן — אך מכל זאת לא נפשיט את אהבת הרעים מעלנו בלבשנו בגדי הצבא. אם גם יקבל עליו איש הצבא בשבועתו את חובות תעדתו, אשר תכיר ארץ המולדת, מכל זאת לא תתיר לו השבועה את חובותיו בתור נוצרי. והמקרה הזה כי פקיד הצבא יכתוב כזאת לא יאמר כי לא כנים הדברים.

אנכי אומר, כי רק פקיד צבא אשכנזי יכתב כזאת, הוא

האיש אשר יבין את תעודתו, וכל רוחו נפשו ומאדו יקריב לה. ובלב חם בדעת צלולה בעינים בהירות ברצון אמיץ וברגש מרגיש יחיה – ומספר שנים חיה. הוא האיש אשר יוכל זאת; הוא ידע את החיים, הוא אשר ידע את אשר לאדם לדעת, וידע גם את רעיון הרעיונות הזה. להציע מחשבותיו לפני יושבי ארץ.

איזה כשרון יחסר לו לאיש הצבא, לא יחסר לו כלום. וגם הכשרון הזה יש לו, כי ידע שכל דבריו במשפט יבואו; אקוה כי גם אלה אשר לא הודו עד עתה להשקפתי ולא יאבה לתת לה אזנים גם היום יראו פנים שוחקות להתבררותי, לההתבררות כי נחוץ היה לי לכתב את כל אלה.

ועתה סבוכים רעיונותי בההשקפה האחרונה, והיא הנכבדה „מה יהיה?" לא נקל הוא להשאר בין תקוה ופחד, בין תוחלת וכסלת שוא, אך אין דבר, אמיץ הלב קונה עולמו „אחרי המתברר האמתי ילכו גם האחרים".

מה יהיה? אשאל את נפשי בהביטי על דברי אלה – מה יהיה?

ראשונה ילכו, ילכו אל אלה אשר עמדי יחד הלכו על דרך החיים, ואקוה כי המה יזכירוני באהבה. אברך את כלכם בשלום, ואחשב לצדק לגשת אליכם במחשבותי ובשאלותי ובבקשתי, ולאמר „בואי עמדי!" לא אוכל לתבוע ולא אובה לחכות על התשובה האהובה בחיים „הן" אך אשמח עליה.

ועוד ילכו אל כל, גבוה ושפל מלומד ואי מלומד זקן ונער עשיר ודל טובים ורעים, המה ילכו אל כל.

ומה יאמרו כלם לזה? ידעתי כי שנים יהיו הדברים, נעימים וקשים – אשמח על הראשונים, ולא אפחד גם מפני האחרונים.

אחרים ירגזו על כי אפריע אותם ממנוחתם, אבן:

„זכור את דברי פירזיוס, חומר היוצר הנך, ורק ע״י תנועה תמידית תהיה לכלי חפץ".

אחרים יאמרו בשחוק קל „לא חדשים הדברים, כבר נשנו אלף פעמים" כן, ההשקפה הזאת כי ישוע הנצרי לא אלהים רק אדם היה, איננה חדשה בכל עת ועדן נתבררה ונאמרה. לא אובה לקרא פה בשם את שמות האנשים היקרים בימים עברו, אשר נרדפו עבור זה. בכל עת ועדן מצאה ההשקפה הזאת קן לה, אך לא קמה להיות; אכן היום נתפשטה במאד, יתר הרבה מאשר דמיתי — ועתה חדשה תהיה.

חדשה לא אביא בדבר הזה, אולי חדשה היא התמונה אשר אבא בה אל רעי הנוצרים, אומר השקפתי ואשאל שאלות, ואם תמלא התמונה הזאת את כונתי, היא הישרה.

וכל אשר בן אותי ויסכים לדברי, יעזר לי להרחיב את השקפותי ולהשמיע שאלותי, והתשובות תתרבינה תתבררנה ותתלבננה. אדמה כי כל שכל ברי ורצון טוב, לא יוכלו להשתמט — אך . . . „האך" הזה יזכירני את אומר ההמון „הצדק עמדו — אך". „אכים" כאלה ישנם לאין מספר אכן נגד כל אלה, אציג את **האך** הגדול „אך למעלה אין אך" — — שמה תשרור האמת,

אשרי אלה אשר כבר הצמדו עמדה! — אם נאמר אל עובדי האלילים — ובצדק — אם יבשרו להם את הבשורה, ולא יפנו אליה, כי יתנו על זה דין וחשבון, נאמר את האומר הזה גם עלינו: מי ששמע את האמת וגם בנה ולא קבלה, עונו ישא. —

ואחרי אשר פוטרנו מן „האכים" ישארו „החקים", בן החקים האלה בין הדעות הגלוויות, קללת השתלמות האנשים בכלל ובפרט המה.

אין כונתי בזה, כי נהיה בלי חקים, לא, כל הרכנו וכל

השקפותנו ובפרט ארח השקפותנו יהיו ע"פ החוק; אכן אם ההתבררות הישרה תבטל את החקים האלה, אל לנו להגביל את ההתבררות בשביל החקים. — החקים יתבצרו מאחרי חומות מנהגי הקדמונים; רק האומץ הרע הטבעי של ההתבררות הישרה הוא ינצחם. — ואשאל עוד הפעם אפוא המה אמיצי הלב?

„פה חק — פה התבררות"

מי האיש אשר תתלקח בו המלחמה נגד החקים האלה, אראה לי את ארח הנצחון. — יאמר: „ע"י החק אלך אחר ההתבררות" יגיד זאת לעצמו וגם לאחרים לזאת „אמיצות" אקרא.

אשובה אל השקפתי: מה יהיה?

אני תקוה כי ימצאו אנשים, גם נשים אמיצי הלב, אשר יכירו את מצבם אל שאלת האמונה. אם רק תופיע ההבנה הזאת, ימצאו אנשים אשר יוליכוה הלאה, אנשים אמיצים בעלי תעודה, מכל ההוגים והמקומות, בטח גם פקידים ואדירים בארץ. — אז יועצו כלם בלי כל ריב ומצה, בלי כל קנאה ומשטמה, ואושר הנצרות נגד עיניהם.

כאשר חברי כל הכנסיות, יבינו לעזוב את ההחלטה, כי ישוע הנצרי היה אלהים, אזי יפלו כל הקירות המבדילים בין אדם לאדם. ומעצמו יפול הקשוט המיותר ואי יפה מעל בית האלהים; והחיים של טובה ואושר יבואו בו.

איך אתאר לפני את תמונת הכנסיה או התבונה העתידה?

אדע זאת בדיוק בכלל כבפרט, אכן לא אמצא טוב לפני לכתוב זאת בזה; כל השתדלותי היא רק להועיל להנצרות, ולזאת כתבתי את הדברים האלה; אין רצוני להחריב רק לבנות; רצוני לבנות את הבית החדש על הישן, וכאשר עיני כל יראו

את תבנית הבית החדש, אזי יפלו מאליהם הבנינים הישנים, וגם דמעות אחדות נזיל, לזכר זכרונות אחדים האהובים. —

אבן לא אוכל לבנות לבדי, אנכי אוכל להחליט — ובגלוי — את הצטרכות הבנין, אך לא יתכן כי אנכי אתן — בגלוי — את תבנית הבנין. אדמה כי גם לא אועיל בזה, ואולי גם אפחיד את האחרים, יען כי יש אנשים רבים, אשר אם גם רואים שהמצב ההוה איננו טוב, מכל זאת יראים המה מפני התקון, יען כי התקון הוא גם „שנוי" — ההרגל הוא אוהב אך גם אויב האדם.

לא בכל מקום יבינו אותי, או תמונה מזויפת יתנו לרצוני, ואם מחשבות עתיד כמו אלה, יבואו לאנשים בלתי מוכנים לזה תתקררנה בנקל, ורצוני לחמם.

אך זאת אחליט אם גם בראשונה תהיה התחברות הנוצרים רק אשכנזית אבן באחרונה תשגה מאד, ותתפשט מהר במלא רחב הארץ, היא תכיר את למודי המושיע, וכל אחד בעצמו יפנה אל האלהים.

„האחדות גדולה
החרות לטפל
האהבה בכל".

כל אלה יגלו נגד עיני, בעד „הגמר" לא אדאג, רק בעד הרצון.

מאושרת הבטחון תקרא האמיצות: את כל אוכל באלהים; בהכנעה תתודה הענוה: לא אוכל מאמה בלעדי האל. — אנשים המזוינים באמיצות כזאת ומלובשים ענוה כזאת, יוכלו לבצע את כל, אם גם קשה הוא. את ציון-האמונה נתלה בתם לב בין יתר תמונות ידידי נפשנו המתים, והיה כאשר יפלו מבטי עינינו על התמונות, נתבונן גם על הציון הזה ונאמר:

„לא יפרד ממזכרתה, אך בתור לוחמים נאמנים
„לא נוליך אותו, כי לא נאמין עוד בכח נפלאות
„אבן היקר המזהיר בקרבו. ואנחנו נחסה תחת
„חסות אלהינו המיוחד!" —

אחתום; אתן לך תודה קורא יקר, כי הלכת אחרי מחשבותי עד הנה; ועתה עליך להתבונן על כל אלה אשר הזכרתי לפניך; והיה כאשר תדמה כי גמרת את הדברים, אבקש „קרא נא עוד הפעם" ואנכי אוסיף לעבוד על תבנית הבנין. —

מ. לבית אֶגידי